

Handläggare
Kommunstyrelseförvaltningen
Karin Sundström
Utredare
08-57829509
karin.sundstrom@tyreso.se
Kultur- och fritidsförvaltningen
Christina Holm
Kulturskolechef

Handlingstyp
Tjänsteskrivelse

Datum
2021-08-17

Sida
1 (7)
Diarienummer
2021/KFN 0032

Mottagare
Kultur- och fritidsnämnden

Spontankulturplats

Kultur- och fritidsförvaltningens förslag till beslut till kultur- och fritidsnämnden

- Godkänna delredovisningen om spontankulturplats.

Kultur- och fritidsförvaltningen

Inger Lundin
Förvaltningschef

Christina Holm
Kulturskolechef

Sammanfattning

Kultur- och fritidsnämnden har gett kultur- och fritidsförvaltningen i uppdrag att utreda och etablera spontankulturplatser i Tyresö kommun. Förvaltningen har utrett detta och föreslår att en förstudie genomförs med syfte att etablera en s.k. semiorganiserad spontankulturplats. Det innebär en plats där det kan finnas personal under viss tid men som kan fungera både när den är obemannad och bemannad. Spontankulturplatsen ska ha möjlighet att även ta emot organiserade kulturinslag, förslagsvis en dansplats. Ett annat alternativ är en semiorganiserad ljudpark som kan visa vägen från parken till kulturskolan, fritidsgården och föreningslivets lokaler och som blir en portal till kulturområdet.

Beskrivning av ärendet

Kultur- och fritidsnämnden har i nämndplanen 2021 gett kultur- och fritidsförvaltningen i uppdrag att utreda och etablera spontankulturplatser i Tyresö kommun. Utredningen har genomförts av cheferna för kulturskolan och enheten för kultur, friluft och föreningsstöd. Förvaltningen delredovisar uppdraget avseende att utreda spontankulturplatser i Tyresö.

Behov av spontankulturplats

I kultur- och fritidsförvaltningens underlag till kommunens lokalbehovsanalys (behandlas på kultur- och fritidsnämnden 2021-08-30) tar förvaltningen upp behov av lokaler och anläggningar för kultur. Behov finns av spontanområde i Wättingestråket som inspirerar till olika sorters möten både idrottsliga och kulturella. Förvaltningen tar även upp behov av arena för kulturevenemang och kulturhus. Det finns således enligt förvaltningen behov av att utveckla kommunens utbud av kultur.

Inom ramen för projektet Wättingestråket, beställde stadsbyggnadsförvaltningen 2019 en utredning. Settlementförbundet hade uppdraget att ta fram en rapport kring vad unga flickor efterfrågar och vilka fritidsaktiviteter de är särskilt intresserad av att det ska finnas kring Wättingestråket. Fokusgrupper har genomförts. Det som framförallt framkommer är att det är viktigt med trygga miljöer. Olika förslag framfördes; dansbana, boulebana, träningsgym, odlingar, mysiga parkbänkar, grillplatser, skridskobana café, osv.

Kommunen har anlagt olika spontanaktiviteter kring Wättingestråket som skatepark, parkourpark och padelbana. Dessa inriktas på idrott och skate- och parkourparken lockar framförallt pojkar.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor presenterade 2020 rapporten ”ung idag 2020, Ungas rätt till en meningsfull fritid – tillgång, trygghet och hinder”¹. I rapporten framkommer när det gäller kultur följande:

- andelen unga som konsumerar kultur eller ägnar sig åt eget utövande av kultur på fritiden ökar svagt
- en större andel unga utrikes födda än inrikes födda ägnar sig åt olika former av kultur på fritiden
- killar ägnar i mindre utsträckning sin fritid åt att utöva kulturella aktiviteter
- jämfört med tjejer, och det är en relativt stor andel killar som uppger att de aldrig tar del av kulturella fritidsaktiviteter
- andelen unga som läser böcker på fritiden minskar

¹ https://www.mucf.se/sites/default/files/2020/04/ungidag_2020_-_ungas_ratt_till_en_meningsfull_fritid.pdf

- en större andel utrikes födda unga besöker bibliotek varje månad jämfört med inrikes födda unga

Vad är en spontankulturplats?

För att utreda vad en spontankulturplats kan vara har information inhämtats från olika kommuner. Flera kommuner svarar att de inte har något de kallar spontankultur eller spontankulturplats. Andra kommuner har delat med sig av hur de har tolkat begreppet och vad de kallar spontankultur. Det har framkommit tre olika betydelser av begreppet.

Bemannad plats

Det allra vanligaste är en kulturverksamhet i estetiska ämnen som är bemannad med personal som har kunskap i den konstnärliga inriktning som utövas på platsen. Platsen är oftast en lokal eller ett rum i ett kulturhus, på en kulturskola eller annan kommunal byggnad. Till den här spontankulturplatsen kommer man utan att anmäla sig i förväg och det bygger på användarens egna önskemål om att få vara utövare av den här kulturella aktiviteten. Detta är en plats där det går att spontanskapa kultur i en kontrollerad miljö.

Exempel som finns i andra kommuner är bemannade verksamheter som har kompetens inom respektive ämne, till exempel ateljé för bildkonst, skulptur och screentryck, studio för film och media, keramikverkstad, ateljé för textil och design, studio för musikproduktion, replokal samt danssal. Besökarna kan komma när de själva vill och efter en kort introduktion utöva och skapa efter eget önskemål. Exempel är Aggregat i Sundbyberg². Andra exempel är danslokal med tillgängliga handledare i Salems kommun, spela i band med handledning av personal i Södertälje och gratis öppen spontanverksamhet i dans, teater och musik i Botkyrka kommun.

Semiorganiserad spontankulturplats

Ett annat nytt begrepp är semiorganiserad spontankulturplats. Det innebär en plats där det kan finnas personal under viss tid men som kan fungera både när den är obemannad och bemannad. Spontankulturplatsen kan användas när som helst, men som har potential att växa och bli något mer vid vissa tillfällen. Den har också möjlighet att ta emot organiserade kulturinslag.

Exempel är en *amfiteater/scen*, där det finns möjlighet att bjuda på uppträdanden, workshops och olika kulturhändelser och den kan vara bokningsbar vid vissa tillfällen, kan den nyttjas av föreningar, förskolor, inköpta barnföreställningar och öppna aktiviteter från till exempel kulturskolan.

² <https://www.sundbyberg.se/kultur-fritid/kulturskolan/aggreat.html>

Ett annat exempel är en *musikpark* med olika ljudande instrument, som är fria att spela på när som helst men som även kan arrangeras till en workshophändelse vid speciella tillfällen. Det kan vara en plats för upplevelse och fritt konstnärligt utforskande.

Ytterligare ett exempel är en *dansscen* med möjlighet att själv välja musikstil och med utrymme för både stora och små grupper att röra sig på ett bra underlag för just den här kulturaktiviteten.

Obemannad plats

Det finns också spontankulturplatser som står obemannade året om, men ändå ger möjlighet till konstnärligt utövande. Här blir frågan om den geografiska placeringen otroligt viktigt. Om platsen ska utnyttjas så behöver trygghetsfrågor och den omgivande miljön särskilt beaktas. En viktig faktor som redovisas ovan, för att få flickor att använda platsen, är att det finns vuxna i närheten och att det är ljust och öppet. Det bör vara en inbjudande miljö med konstnärlig utformning för att skapa en kreativ stimulans.

Exempel är en dansbåge i närheten av andra bemannade aktiviteter, med egen möjlighet att koppla in ljud och med en kreativ inramning. Ett annat exempel är en lekpark för de allra minsta med ljudskapande möjligheter och en utformning som inspirerar och refererar till kultur och som utformas efter en miljö eventuellt i någon barnbok.. Det kan vara en vägg där det är möjligt att måla och skapa bildkonst.

Kombination av bemannad och semiorganiserad plats

I omvärldsspaningen har det framkommit exempel på en kombination av bemannad och semiorganiserad plats.

I Sundbybergs kommun utvecklas nu ett idrotts- och kulturaktivitetshus i Försvarmaktens gamla lokaler i Ursviksområdet. Huset är tänkt att ha minimal bemanning, vara till stor del föreningsdrivet och även ha en tillgänglig utomhusmiljö för spontana aktiviteter. Här finns förslag på spontankultur i form av en målerivägg och utomhusdansgolv/scen. I byggnaden har kulturskolan redan idag cirkusundervisningen och inom kort står en danssal färdig. Förutom detta finns parkourhall, idrottshall, rum för kampsport och ett stort rum för bland annat musik m.m.

I Uppsala finns ett "Allaktivitetshus" med flera idrottsmöjligheter, danssal, fritidsklubb, pingisbord, fotbollsspel, biljard, gaming center, akrobatik, hobbyrum, gym och café, tillgängligt för barn och unga. Här är det huvudfokus på idrotten, men det skulle lika gärna kunna vara det omvända. Här kan finnas utrymmen för kurser som kommun och/eller föreningar håller i och sedan

bokningsbara rum och öppna cafétytor där spontana möten mellan kulturintresserade kan äga rum och ges utrymme att utvecklas.

Ytterligare exempel är Växhuset i Västerås. En mötesplats där flera generationer kan samspela och människor med olika kulturell bakgrunder kan träffas. Det är en verksamhet där det kommunala och idéburna samverkar. Det beskrivs som en öppen verksamhet som ska nå och engagera även icke föreningsaktiva och erbjuda ett mångskiftande estetiskt utbud.

Var ska en spontankulturplats ligga och vilka ska besöka platsen

Alternativa förslag är Kvarnhjulet, Stadsparken/aktivitetsyta eller andra ytor.

Prioriterat är barn och unga, men vi ser med fördel att det ska kunna omfamna alla medborgare i kommunen.

Fördelar och nackdelar med olika spontankulturplatser

Bemannad plats

Fördelar

- Ger en trygg miljö, vilket är något som är viktigt för framförallt flickor.
- Flickors deltagande kan stimuleras.

Nackdelar

- Kräver bemanning en stor del av tiden.
- Andra kommuner har en bemannad plats oftast i en lokal i ett kulturhus eller kulturskola
- Kan kännas stängd och kan inte lika inbjudande som en obemannad plats och kan inte användas lika mycket.

Semiorganiserad kulturplats

Fördelar

- Kan användas både när den är obemannad och bemannad
- Personal från kultur- och fritidsförvaltningen kan ibland hålla i aktiviteter på platsen
- Kan användas av föreningslivet
- Kan användas mer än en bemannad plats
- Kan växa vid vissa tidpunkter.
- Kan ta emot organiserade kulturinslag ibland

Nackdelar

- Kräver bemanning vissa tider
- Måste kunna ge inspiration och användas även när den inte är bemannad.

Obemannad plats

Fördelar

- Kräver ingen bemanning

Nackdelar

- Platsen kan bli otrygg
- Platsen måste utformas så den skapar kreativ stimulans.

Förslag

Förvaltningen föreslår en semiorganiserad spontankulturplats. Kommunen erbjuder ett flertal spontanidrottsplatser och ett behov finns av fler möjligheter till kulturutövande. Detta tas upp i förvaltningens anläggnings- och lokalbehovsanalys. Förvaltningens förslag bygger bl.a. på vad som framkommit i utredningen om Wättingestråket och Rebecka Rubins forskning om inkluderande stadsmiljöer³. Förslaget har också inspirerats av projekt dansbana.⁴

Spontankulturplatsen bör ha personal under viss tid men som kan fungera både när den är obemannad och bemannad. Platsen kan användas när som helst, men som har potential att växa och bli något mer vid vissa tillfällen. Den ska också ha möjlighet att även ta emot organiserade kulturinslag. Ett förslag är att platsen är en dansplats med scen med tak, dansgolv, musiktillgång, nära människor, ljus, tryggt och konstnärligt utformat. Ett annat alternativ är en semiorganiserad ljudpark som kan visa vägen från parken till kulturskolan, fritidsgården och föreningslivets lokaler som blir en portal till kulturområdet. Spontankulturplatsen bör ligga vid aktivitetsområdet /Kvarnhjulet /Stadsparken. Platsen ska i första hand prioritera att barn och unga besöker platsen, men alla invånare i kommunen ska kunna omfamna platsen.

³ <https://whitearkitekter.com/se/wp-content/uploads/sites/3/2018/08/Slutrapport-Flickrum-.pdf>

<https://whitearkitekter.com/se/projekt/flickrum-i-det-offentliga/>

⁴ <http://dansbana.se/>

En förstudie behöver genomföras för att analysera kostnader, förslag till utseende och möjligheter till placering m.m.

Prioriterad målgrupp för spontankulturplatsen är barn och unga och är därmed för barnets bästa. I samband med arbetet med Wättigestråket inhämtades synpunkter kring vad barn och främst flickor ville se för fritidsaktiviteter i området. I förvaltningens avvägningar mellan olika spontankulturplatser vägs möjligheten till att utforma en trygg plats. Detta är något som barn framför i olika sammanhang och framförallt flickor. Bl.a. framkom att flickorna ville ha en dansbana. Synpunkter har inhämtats från elever på kulturskolan. I samband med förstudien om en spontankulturplats bör dialoger genomföras med barn för att få in synpunkter om utformning och innehåll.